

75. YAŞ KONYA YAZILARI: 3

İLLE DE SOKAKLAR

Konya'mızın sokaklarına hoş geldiniz; adıyla, numarasıyla tanıdığımız, bazen birkaç kilometre uzanan bir cadenin torunu olan, sorduklarımızın çoğunun, 'Vallahi geçenlerde gördüm ama nerede olduğunu hatırlamıyorum.' cevabını verdiği, bazıları çıkmaz olan sokaklarımıza hoş geldiniz. Sahi, siz, eğer bir sokak içindeki bir meskende oturuyorsanız, evinizin (bağımsız, daire, lojman, villa, vb.) varsa komşu sokaklarımızın adlarını biliyor musunuz? Haydi, sorumluyu hafifletelim, hatırlıyor musunuz? Soruyu bana sorarsanız derim ki, 'Vallahi birkaç tanesini sayabilirim, bir o kadarının yeri için bir yerleri işaret edebilirim.'

İsterseniz günde birkaç defa söylediğimiz şu *sokak* kelimesinin anlamını bir görüverelim. Kelimenin aslı Arapçada *zuḳāḳ* şeklinde yazılır. İsim soylu olan kelimemizi Türk Dil Kurumunun sözlüğü şöyle tanımlıyor: "İl, ilçe, vb. yerleşim bölgelerinde, iki yanında evler olan, caddeye oranla daha dar veya

Prof. Dr.
Saim SAKAOĞLU

kısa olabilen yol" (Türkçe Sözlük, Ankara 2009, 1786). Bu başlığın altında; "*sokağa atmak, sokağa çıkmak, sokağa dökülmek, sokağa (veya sokaklara) düşmek, (herhangi bir şeyi) sokakta bulmamak, sokakta kalmak, (bir şeyi) sokaktan toplamak*" iç başlıklarına da yer ver-

ilmiştir. Ayrıca şu maddelere de topluca göndermede bulunmaktadır: *sokak çocuğu, sokak kadını, sokak kapısı, sokak kızı, sokak süpürgesi, sokaktaki adam, ara sokak, arka sokak, çıkmaz sokak*. Biz de birkaç adı ekleyiverelim: *sokak basketbolu, sokak dansı, sokak dövüşçüleri, sokak maçı, sokak orkestrası, sokak oyunları, sokak röportajları*.

Söz sokaktan açılmışken birkaç edebî eseri hatırlatmadan edemeyeceğim. Atilla İlhan'ın *Sokaktaki Adam* (1953) ile Orhan Kemal'in *Sokaklardan Bir Kız* (1968) romanlarını hatırlayiverelim. Kemaleddin Tuğcu'yu da elbette unutmayacağız: *Sokak Köpeği* ve *Sokaktan Gelen Çocuk*. [*Sokak Kızı* (film), *Sokak Kızı* İrma (müzi-

kal), *Sokaklarda/La Strada* (İtalan filmi), *Sokak Kızı* (albüm) adlarını da bu araya sıkıştırıverelim.]

Gelelim 'bizim' sokaklara... Adlısıyla adsızıyla, çıkaniyla çıkmazıyla, genişiyile darıyla, hasılı olmadık özellikleriyle bizim sokaklarımıza...

Çocukluğumda sokak ile cadde kavramlarını hep karıştırdım; aslına bakarsanız mahalle kavramı pek kullanılmazdı. O, anlı şanlı Çaybaşı Caddesi bile biz çocukların gözünde sokaktan başka bir şey değildi. Aslında cadde üzerinde oynamakla birlikte sokakta oynardık. Evlerden sesler yükselirdi: "Saim'i çağırın!" Nereden çağıracağız? Tabii sokaktan... Oysa ben koskoca caddede oynamaktaydım.

Maraş Caddesi, mahallemizin dört ana caddesinden biriydi; adı da günümüzün Kahramanmaraş ilinin Fransız işgalinden kurtulması üzerine verilmişti, tıpkı başka şehirlerimizde de olduğu gibi. Ben, hiçbir zaman bu caddeye 'Maraş Caddesi' denildiğini işitmedim. Bize göre orası sokaktı. Mesela, Saracıkların İsmail Amca, Tıptıpların Mehmet Amca, Galatalılar, Hayrullahlar *Maraş Sokağı*'ndaki evlerinde otururlardı. Tabii her birinin resmî kaynaklarda kaydedildikleri yerler cadde olarak geçiyordu, ama bizler işi o kadar büyütmiyorduk.

Gerçek sokaklara, tanımımızdaki özellikleri taşıyan sokaklara gelince... Onların çoğu o kadar küçük ve daracıklardı ki ad verme gereği bile duyulmamıştı da biz mahalle sakinleri onlara keyfimize göre, kayıtlara geçmeyen adlar verivermiştik. Çıkmaz olanlara bile bu özelliklerini vermiyor, kendi adlandırma yöntemimizi

uyguluyorduk. Mesela, Fahrünnisa Mescidi (sonradan Camii)'nin karşısındaki sokak, mahallemizin en kısa sokağı idi. İçinde sadece iki ev vardı. Bunlardan biri Rahim Amcaların evi idi de biz o sokağa amcamızın fiziki özelliğinden dolayı *Gamburların* [Kamburların] *Sokağı* adını vermiştik.

Bir başka çıkmazımız ise biraz daha uzundu da orada tek ev vardı: Ölmezlerin Sokağı... Bu sokağımıza ise orada oturan ailenin soyadı verilmişti. Mahallimizin, hatta bazı komşu mahallelerin büyük baş hayvanlarını her gün yaylıma götüren aile Ölmezlerdi, yani onlar mahallemizin çobanı idiler.

Artık bugün bu iki sokağımız da yok! Bizim evimizi de içine alan ada sizlere ömür: *Ulurmak*, *Çaybaşı* ve *Baruthane Caddeleri* ve *Kosova Sokağı* ile çevrili olan bu ada, kentsel dönüşüme uğramış, birkaç yıl önce *Mesnevi Konutları*'na ev sahipliği etmeye başlamıştı. Sadece bu iki sokağımız değil, öbür üç yöndeki birkaç sokağımız daha tarihe karışıp gitmişti. Hatırlatalım, öbür üç yönde sadece üç sokak vardı ki ikisi son derece dar ve kısa idi. Sokaklığa layık olanı ise *Baruthane Caddesi*'ne açılan, yine adsız olan bir sokağımızdı. Ancak ona mahallemizin verdiği ad *Ambarhırların Sokağı* idi. Çünkü, orada eskiden beri soyadları Ambar olan bir ailemiz vardı. Hatta bu ailenin bir ferdi olan Hasan Amca de, 1950'den sonra uzun süre muhtarlığımızı üstlenmişti.

Burada ilgimizi çeken nokta, uzunca olan, birkaç ailenin evlerinin olduğu sokaklara ad verme gereğinin duyulmuş olması. Mesela *Baruthane Caddesi*'ni kesen *Kosova Sokağı*'nın devamı Şair

Ceylani Sokağı adıyla anılır, çünkü orada sağlı sollu olmak üzere yirmi kadar ev yer alıyordu. Derken o sokağın bittiği yerin sağını solu- nu kaplayan sokağın adı ise çok sonraları konulmuştu. Galiba 1950 yılında eğitime açılan, bugün üçüncü adını taşıyan *Yunus Emre Okulu*'nun sokağı: *Okul Sokağı*... (Okulumuzun eski adlarını da hatırlatıverelim. Açıldığı yılda *14 Mayıs İlkokulu*, 1960'dan sonra *27 Mayıs İlkokulu* ve yıllarca sonra da 1984-1985 öğretim yılında bugünkü adı verilmiş.)

Konya'mızın da kendine göre şöhret kazanmış sokakları vardır. Bunların adlandırılmasında da farklılıklar görülür. İşte *Kadılar Sokağı*... Nerededir? Uzun mudur kısa mı, çıkar mı çıkmaz mı? Sorular sorular... Ben, oralarla işi olmayanlar için kısaca yerini tarif edivereyim. *Sarraflar Yeraltı Çarşısı*'ndan *Fenni Fırın*'a doğru giderken sağ kolumuzda üç sokak vardır. Birincisi *Menemen*, üçüncüsü ise *Felah* adını taşır. Arada kalan ikinci (ve de kısacık) sokak ise *Kadılar Sokağı*'dir... Burada sa-

dece birkaç iş yeri vardır. Kimdir bu kadı, hatta kadılar ailesi? Bu sorunun cevabını belge meraklısı tarihçi arkadaşlarımıza bırakalım, mutlaka bize bir kadı adı vereceklerdir.

Ünlü sokaklarımızdan biri de *Bey Sokağı*'dir. Nerede mi? Kesin adresini verebilmem için ya kalıp oralarda bir dolaşmam gerekcek veya Genel Ağ (internet)'in sayfaları arasında dolaşacağım. Konya'mızın genç caddelerinden olan *Aziziye Caddesi*'ne girer, yine *Fenni Fırın*'a doğru giderseniz, sağdaki ilk sokak *Bey Sokağı*'dir, en azından halkımızın ağzında böyle söylenir. Sokağımız sağa doğru önce uzayıp sonra da hafifçe kıvrılarak sürüp gider. Ta ki bir göbeğe gelinceye kadar... Bu sokağımızın üzerinde iş merkezleri, dükkânlar, oteller bulunur. Kısacası dolu dolu bir sokak... Ama kayıtlarda adı *Ayan Bey Sokağı* diye geçer, belki sizler de böyle bilirsiniz. Kitabı adresi ise şöyle imiş: *Aziziye Mahallesi, Sarı Hasan Caddesi, Karatay*. Tabii bu adres aynı zamanda *Ayan Bey Camii*'nin de adresidir. (Biz hiç *Beğ Sokağı* diyeni gördünüz mü? Sakın *Bey Sokağı* demesinler?)

Dikkat edilirse her iki sokağımızın tanımında bir *Fenni Fırın* adı geçiverdi. Sahi, nerede bu fırın? Bugün var mıdır? Yoksa o da tıpkı hemen yakınındaki *Akif Paşa İlkokulu*, *Esat Efendi Hanı* gibi tarihe karışıp yerini başka adlarla anılan mekânlara bırakmak zorunda mı kalmıştır? Eskiden Konya'mızın bugünkü gibi lüks ekmekler üreten lüks fırınları yoktu. *Fenni Fırın*'ımız ise üç çeşit ekmeğin üretildiği dönemlerde açılan yeni bir iş yeri de uyguladığı pişirme tekniği açısından farklı bir şekilde algılanmış ve bu ad verilmişti. Hemen hatırlatalım, İplikçi Camii'nden artık tarih olmaya yaklaşan *Tekel* binasına doğru giderken sağdaki sondan ikinci sokağın içinde bir güzel camimiz var: *Asri Cami*... Nasıl ki alışılmışın dışında bir fırına *Fenni Fırın* adını vermişsek benzer özelliği taşıyan yeni bir camimize de *Asri Cami* adını verivermişiz. (Camiimizin asriliğinin nereden kaynaklandığını sizlerin araştırmasına bırakıyorum ama benzer özelliği taşıyan

sonraki dönemin camilerine (veya o sergileme yöntemine çevrilenlere) artık *asri* filan demiyoruz.

Sizin hatırladığınız başka şanlı şöhretli sokaklar yok mu? Mesela *Ayvalı Sokak* nerededir? Yolunuz hiç '*Avkatlar*' Sokağı'na düşmedi mi? Haydi, bir de *Bayramşit Sokağı*'nı soruvereyim. Tabii doğrusu *Bayram Şit Sokağı* olacak... Selçuklu'da bir sokak... Peki kim bu Bayram Şit? Konyalı mı, özelliği nedir, niçin adının verilmesine gerek görülmüştür? Sorular, sorular... Bayram Şit bir pehlivandır. Denizli'nin Acıpayam ilçesinin Akşar köyünde 1930 yılında doğmuştur. 1951 İskenderiye Akdeniz ve 1952 Helsinki Yaz Olimpiyatlarında altın madalya kazanan millî sporcumuz. Ad vermemizin sebebi bu olmalı... Keşke 1952'de Fahrettin Akbaş ve 1960'da Halil Kâzım Gedik daha ilk turda elenmeyip altına koşarlardı da onların adlarını da Konya'mızın caddelerine verebilseydik.

Sokaklarımıza hoş geldiniz.

İŞGALAMAN/İŞKALAMAN ADI NEREDEN GELİYOR YA DA ŞEYH ALAMAN NASIL ŞEYH ULEMA OLDU?

Ali İŞİK

Karatay ilçesi sınırları dâhilinde, Şeyh Ulema Re-cep Ağa Caddesi üzerindeki İşkalaman⁽¹⁾ Mezarlığı içerisindeki türbede yatan zatın adı, zamanla bu türbe ve mezarlık çevresinde genişleyen semtin adı olmuştur. Günümüze doğru genişleyen bu semt Şeyh Ulema Cemre, Şeyh Ulema Çavuşoğlu, Şeyh Ulema Re-cepaga ve Şeyh Ulema Yahşi adlarında dört mahalleye bölünmüştür⁽²⁾. Bu dört mahalleden başka iki caddeye de (diğeri Şeyh Ulema Yahşi Caddesi) ismini veren bu zatın adı, türbesinin kitabesine göre **Şeyh Alaman** (شيخ المان)⁽³⁾’dır. Hakkında tatminkâr bir bilgi bulunmayan bu zatın adı, zamanla **علمان** veya **عالمان** (âlimân: Âlimler) olarak yazılır olmuştur. İlk harfi elif olan alaman’ın, ilk harfi ‘ayn

olan âlimân’la uzaktan yakından bir alakası yoktur. Her şeyden evvel âlimân Arapça, alaman ise özbeöz Türkçe bir kelimedir. Söylenildiğinde Alamancı’nın Alaman’ı gibi algılansa da; **alaman** kelimesinin **karaman** kelimesinden türetiliş olarak hiçbir farkı yoktur.

Alaman kelimesi Türkçede “siyahla beyaz karışık renk, siyahlı beyazlı; kahverengi ile kırmızı arası bir renk; açık kahverengi, ela (göz hakkında); çok renkli, karışık renkli...” gibi anlamlara gelen **ala** (اله) ismine eklenen ve mübalağa, benzerlik ifade eden **-man** (مان) ekinin getirilmesiyle türetilmiş yeni bir isimdir. Alaman kelimesi üzerine merhum İbrahim Hakkı Konyalı da şunları söyler:

“Ala[a]dam anlamına gelen **Alman** veyahud **Alaman; Karaman** gibi **Türkçe** güzel bir ad iken her şey **Arapçılık** zaviyesinden görülmeye başladıktan sonra bu da **علمان** ve **عالمان** gibi yazılmaya başlamıştır.”⁽⁴⁾

Diğer yandan **alaman** kelimesi sıfat olarak “Büyük, iri, kocaman; alaca renkli koyun, inek, öküz vb.; her kuzuya süt veren koyun...”⁽⁵⁾ anlamlarıyla Anadolu’nun bazı ağzlarında hâlen yaşamaktadır.

Peki, bu kelime yakın zamanlarda nasıl olmuş da **ulemâ** (علماء)’ya dönüşmüş? Bu sorunun

(1) Ya da İşgalaman olarak yazılabilecek bu kelimedeki g/k sesi, eski yazıda kaf (ك) harfiyle yazılmaktaydı.

Transkripsiyon (çevriyazı) alfabesinde (k) harfiyle gösterilen bu sesin k(a)ı okunup yazılması daha doğru olacaktır.

(2) 2009 yılında yapılan mahalle düzenlemesinde Şeyh Ulema Cemre Mahallesi, Çelebi Mahallesi; Şeyh Ulema Çavuşoğlu ve Şeyh Ulema Receptağa mahalleleri, Köprübaşı Mahallesi; Şeyh Ulema Yahşi Mahallesi de Aziziye Mahallesi’ne dâhil edilmiştir.

(3) **Şeyh Alaman**, XIV. yüzyılın âlim, fâzil ve tanınmış şeyhlerinden birisidir. Hoca Fakih Caddesi’nde medfun Fakih Ahmed’in talebelerinden olduğu rivayet edilir. Buna göre şeyhin, Hz. Mevlâna’nın vefatından sonra yaşadığı kuvvetle muhtemeldir. İşkalaman semtinde bir zaviye ile mescit bu zatın adını taşımakta idi. Bu zaviyenin, 687/1288 yılında âlemin kutbu Seyyid Ahmet ve şeyhlerin sultanı Fakih Ahmed ve Seyyid İbrahim Arab namına yapıldığı, Mevlâna Müzesi’nde muhafaza edilen kitabesinden anlaşılmaktadır. İbrahim Hakkı Konyalı, bu zaviyenin Hoca Fakih Ahmed’in ölümünden 69, Mevlâna’nın ölümünden 15 sene önce Seyyid Ahmed tarafından yapıldığını ve zaviyenin bitişiğindeki mescidin de Şeyh Alaman tarafından inşa edildiğini, kendisinin de sonradan buraya defnedildiğini belirtir (İbrahim Hakkı KONYALI, *Konya Tarihi*, Konya 2007 (Memleket Yay.), s. 485-487).

(4) KONYALI, a.g.e., s. 487.

(5) *TDK Derleme Sözlüğü*, c. I, Ankara 1993, s. 193.

kesin bir cevabı bilinmiyorsa da; Alaman ismini Alamancı'nın Alaman'ına yoran birtakım araştırmacıların –hiçbir delil göstermeden- mezkûr türbede yatan zatı “mühtedi bir Alman” olarak zikretmelerinin, bu dönüştürmede paylarının olması kuvvetle muhtemeldir. Her ne gerekçe gösterilirse gösterilsin alaman'ın ulemâ'ya dönüştürülmesi oldukça trajikomik bir hadisedir ve bu dönüştürmeyi yapanlara kitabede yazılı ismin nun'unu nereye koyduklarının sorulması gerekir.

Şeyh Alaman'ı Konya halkı da zaman içerisinde İşkalaman'a dönüştürmüştür (Şeyh Alaman > Şih Alaman > İşhalaman⁽⁶⁾ > İşkala-

(6) Buradaki /h(ı)/ sesi, boğazın gırtlığa yakın bölümünden boğazı hırıltılmak suretiyle çıkarılan kalın ve sert bir

man). Konya halkının bu dönüşürmesi alaman'ı ulemâ'ya dönüştüren mürekkep yalamışlardan daha hakkaniyetlidir. Zira bırakın kelimenin nun'unu, aslı olan alaman'ını dahi yok etmemişlerdir.

Günümüzde ismi, iki cadde, bir türbe, bir mezarlık ve bir camide yaşayan Şeyh Alaman'ın –ruhaniyetine hürmeten- ismine kıymadan, Şeyh Ulema adları behemehâl Şeyh Alaman olarak değiştirilip tescillenmelidir. Bu, tarihe saygının da bir gereğidir.

sestir. İstanbul Türkçesinde bulunmayan bu ses eski yazımızda Ç harfiyle gösterilmiştir. Esasen Türkçede /h/ sesi yoktur. Bugün birkaç kelimde görülen /h/ sesi eskiden k(a) şeklinde idi. Eski Türkçeden Batı Türkçesine geçilirken Türkçedeki bazı k(a)'lar değişerek bazı Türkçe kelimelerdeki /h(ı)/ ve /h/ sesleri ortaya çıkmıştır (Muharrem ERGİN, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 1972, s. 63). Şeyh Alaman'ın İşkalaman'a dönüşme sürecinde h'ın ka'ya dönüşmesinde –bir bakıma– sürecin tersine dönmesi söz konusudur.

İşkalaman Türbesi

SİLLE'DE RUMLARA FAZLA VERGİYE SON!

Mükremin
KIZILCA

Osmanlı Devlet-i Aliyyesi bir cihan devleti olarak insani ve İslami bakımdan asr-ı seadetten sonra kurulan ve en uzun süren bir hukuk devletidir.

Bu devletin dünyanın dört kıtasında hüküm sürdüğü sıralarda hüküm ferman olduğu halk hangi dinden ya da hangi soydan olursa olsun asla haksızlık yapmamışlardır. Halk hangi kesimden olursa olsun direk olarak padişaha vararak şikâyetini bildiriyor ve sonuç alabiliyordu.

Padişahta, bu Müslümanmış, bu zimmi imiş yahut Yahudi'ymiş diye kesinlikle ayırım yapmadan mazlumun hakkını zalimden alıyordu. Neredeyse bir despot ve astığı astık kestiği kestik bir ecdadın torunlarıyız diye kandırıldığımız uzun bir dönemden sonra dedelerimizin gerçek tarihini hiç aksatmadan tuttukları zabıtlardan anlıyoruz.

Bugün elimizde artık Osmanlı tarihi saat saat, gün gün, ay ay yazılı belgelerde mevcuttur ve birinci elden yani muharrirlerin ve mahkeme hattatlarının ilk el kaleminden çıktığı gibi öğrenebiliyoruz.

Şimdi sizlere 13 Nisan 1673 yılında Konya'mızın sille mahallesinde geçen bir olayı aktaracağız; bir vergi haksızlığını silleli

Rum vatandaşların Padişaha arz etmeleri üzerine padişahın Karaman vilayeti Konya sancağı baş kadısına gönderdiği bir ferman var elimizde. Aşağıya önce olayın tam Türkçesini ardından da Osmanlıcasının Latin harfleriyle yazımını veriyoruz.

Silleli Rumların Padişaha Arzuhalleri;

“Köyümüz olan Sille, Sultan Alaeddin Vakfına ait olduğundan öşür, cizye ve diğer vergilerimizi Konya da bulunan vakfın sadece Cuma kılınan Alaeddin Camii'ne mütevelliler eliyle düzenli öderken Sultan Murad beş vakit namazın da kılınması için gerekli şeyler arasında bizim vergimizi yıllık 20 bin akçeye çıkardı ve bundan başka bir şey istenmeyecek diye elimize hatt-ı hümayun vermişti. Halen bu şekilde aksatmadan ödeyip dururken 1643 yılında Konya mahkemesine kâtip olarak atanan Mehmet, Alaeddin vakfını bozup cümle reâyâyı birer ve ikişer yaşında olan oğullarımızı, ameliyatta olanlarımızı haraca yazmakla tahammülümüzün dışında bize vergiler yüklenmiştir. Halimize merhamet olunup isimlerimiz tahrir defterinden çıkarılmazsa cümlemiz darmadağın ve perişan oluruz.”

اهالی سille يدرله قيديد

مرشيد

اميرالاراه الكرام كبير ائمة النجاة ذوالقدر والاحترام صاحب العز والاحترام المحض من غداية الملك
الاعلى قرمانه بجز كيسان دام اقباله واقضى قضاء المسلمين اولى ولاية الموصولة مقدره انفضار
واليقين دارت علوم الانبياء واسرارهم حجة الحق على الخلق الجوعير المحض من غداية الملك الموصولة
مودة ناقونته قاضي زيرت فضائله توتيع فيع هوانا واصلا وليجى معلوم ادلاكه قضاءه فزيرة تابع
سلة نام قرمانه رعايسه ديوانه هوانوم عرصي حال ايدوب كوك اولدوغم قرمانه مزبور فتح

Padışahın Konya Kadısına Emri;

“Sille adlı köyün cizye hâneleri tahrir defterine göre üç yüz doksan altı hane olarak yazılı olmakla burasının Sultan Alâeddîn Vakfı olup ellerinde bulunan hatt-ı hümayun ve fermanlarımızı göre hallerine merhameten tahrir defterinden adları kaldırılıp, eskisi gibi vergilerini vakfa vereceklerdir. Emr-i şerifim mucibince amel edip, hilâfına kat'ârızâ ve cevaz göstermeyesiniz şöyle bilesiniz Sille reayasının ellerindeki fermanıma riayet ediniz.”

Padışah Emrinin Osmanlıca Transkripsiyon Tam Metni:

“Emr-i Şerif, Ahali-i Sille yedlerinde kayıd şod

Emirü'l-ümerai'l-kiram kebirü'l-küberai'l-fiham zevil-kadri ve'l-ihiram sâhibü'l-izzî ve'l-ihüşam el-muhtessu bimezidi inayeti'l-meliki'l-a'lâ Karaman Beğlerbeğisi dâme ikbâlühü Akza kuzâtî'l-müslimîn evlâ vülati'l-müvahhidîn ma'deni'l-fazli ve'l-yakîn hüccetü'l-hakki ale'l-halkı ecmaîn vâris-i ulümi'l-enbiyâ-i ve'l-mürselîn el-muhtessu bi-

mezidi inayeti'l-meliki'l-muîn Mevlâna Konya Kadısı zidet fezâilühü tevkîi refii hümayun vasıl olıcak malum ola ki kaza-i mezbura tabi' Sille nam karye reâyası divan-ı hümayunuma arzihal idüb sakin olduğumuz karye-i mezbure feth-i hâkâniden beru Sultan Alaeddin vakfı olmağla cizye ve ispenç ve öşür ve bennak ve sair mahsulatımızı mütevellî olanlar alub şart-ı vâkıf üzere Konyada vaki' olan mumaileyhin camii şerifi ta'mirine ve hatibine ve lazım gelen mesarifine sarf olunub lakin camii mezburun vakf-ı cüz'i olub ihata eylememek ile beş vakit namaz kılınmayub ancak haftada bir Cuma kılınub merhum ve mağfurun leh Sultan Murad han-ı Gâzî tâbe serâhü gelüb camii şerifin muattal idüğü ma'lum-ı hümayunları oldukda evkat-ı hamse kılınmak için yine karye-i mezbureden senede yigirmi bin akçe dahi ziyade ta'yin idüb hane ve gayri tekâlifden muaf olmak üzere elimize hatt-ı hümayun ile emr-i şerif virilüp vech-i meşruh üzere mahsulat ve cizye ve ispençimizi cânib-i vakfa eda ve teslim idgelmiş iken muharrir-i şer'i Mehmed, bin elli iki senesinde Konya tahririne geldikde vakfı bozup cümle reâyayı ve birer ve

ikişer yaşında olan oğullarımızı ameliyatta olanlarımızı cümle haraca yazmağla tahammülümüz yoktur halimize merhamet olunup esâmilerimiz tahrir defterinden ihraç olunmaz ise cümlemiz perâkende ve perişan oluruz deyu uslûbu sâbık üzere vakfa reâyâ olmak babında emr-i şerif ricâ eyledikleri ecilden hazîne-i 'âmiremde mahfuz olan haraç muhâsesinde mûmâ ileyhin tahrir eylediği defterlere nazar olundukta Sille nam karyenin cizye hâneleri tahrir defteri mucebince üç yüz doksan altı hane kayd olduğu mestur ve mukayyed bulunmağın husus-ı mezbura bin elli dört Muharreminin yigirmi sekizinci günü arz olundukda Sultan Alâeddîn vakfi olup ellerinde hatt-ı hümayun ve müteaddid evâmîr-i şerifem olmağla hallerine merhameten tahrir defterinden ref' olunub

üslûb-ı sâbık üzere vakfa vireler deyu bin elli dört senesi Saferü'l-hayrın ikinci günü tarihiyle müverrah emr-i şerifim virilüp halen mezburlar ol emr-i şerifi getirüp tecdidin rica eyledikleri ecilden buyurdum ki bu babda mukaddemâ ve hâlen virilen emr-i şerifim mucebince amel idüp hilâfına kat'â rızâ ve cevaz göstermeyesiz şöyle bilesiz mezbûru'n-nazar bu hükm-i hümayunumu karye-i mezbure reâyâsının ellerinde ibkâ idüp alâmet-i şerife i'timat kılasız. Tahriren fi'l-yevmi's-sâmin aşer şehri Zilkadeti-ş-şerife sene selâse ve semânîn ve elf

Suret-i Emr-i Şerif Sille ahalişi yedleriyle kayd şud

Vasale fi 25 Zilhicce sene 1083 Be makam-ı Edirne el-Mahrûse (13 Nisan 1673)

(19. Cilt, shf 89, varak 173)

ZEYNELABİDİN EFENDİ'NİN HAKYOLU DERGİSİNDE ÇIKAN MAKALELERİ

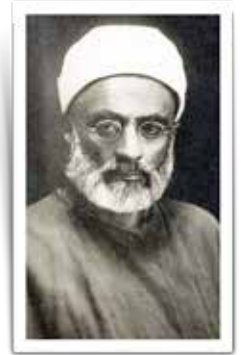
Abdullah
AYDOĞMUŞ

Zeynelabidin Efendi Nakşibendi tarikatının Halidiye kolu şeyhi Mehmet Bahaeddin Efendi'nin büyük oğlu olup, hicri 1286 (1869 M.) doğumludur. Konya'da Bekir Sami Paşa Dairesi denilen medresesinde müderrislik yapmıştır. II. Meşrutiyet Devri'nde İttihat ve Terakki Partisi'nden Ayan üyeliği⁽¹⁾ ve Konya mebusluğu yapmıştır. Daha sonra İttihat ve Terakki'den fikir anlaşmazlıkları sebebiyle ayrılarak Gümilcine Mebusu İsmail Bey'in önderliğinde kurulan Ahali Fırkası'nın kurucuları arasında yer almıştır⁽²⁾. Ahali Fırkası, 23 Kasım 1911'de Reis Gümlücineli İsmail Bey'in yayınladığı beyanname ile 21 Kasım 1911'de kurulan ve güçlü bir tabana ve tanınmış isimlere dayanma yoluna başvuran Hürriyet ve İtilaf Fırkası'na katılmıştır⁽³⁾. Zeynelabidin Efendi, Hürriyet ve İtilaf fırkasının Meclis-i Mebusan'daki ilk yönetim kurulu üyelerindendir⁽⁴⁾. Hürriyet ve İtilaf Partisi'nin kapatılmasından sonra I. Dünya Savaşı yıllarında Mudanya'da sürgün olarak yaşamıştır. İttihat Terakki'nin yöne-

timden uzaklaşması üzerine, Mudanya'dan İstanbul'a dönerek parti çalışmalarını sürdürmüştür. Padişah Vahdettin tarafından Ayan Meclisi üyeliğine atanmıştır. Konya'da meydana gelen Delibaş Mehmet olayından sonra olayda dahil olduğu gerekçesiyle yüzellilikler listesine alınmıştır. Bu olaydan sonra ülke dışına çıkarak sürgün hayatı yaşayan Zeynelabidin Efendi Medine'ye yerleşmiş ve 1940 yılında burada vefat etmiştir⁽⁵⁾.

Zeynelabidin Efendi'nin Konya matbuatında etkinlik gösterdiği gazete Meşrik-i İrfan gazetesi, dergi ise Hak Yolu dergisidir. Hak Yolu dergisi Milli Mücadele yıllarında Konya'da yayınlanmaya başlanan dergilerden bir tanesidir. İlk sayısı 18 Şevval 1337 (19 Temmuz 1919) tarihinde yayınlanmıştır. Başlık kısmındaki bilgilere göre idarehanesi Paşa dairesinde daire-i mahsusadır. İmtiyaz sahibi ve murahhas müdürü İbrahim Hakkı'dır. Abone şartları Konya için seneliği 180, Konya için altı aylığı 90, hariç için seneliği 190, hariç için altı aylığı 95 kuruştur. Başlık kısmının altında "*Şimdilik on günde bir çıkar, dini içtimai, fenni, edebi İslam mecmuasıdır.*" yazmaktadır. Mesul müdürü Karahüyüküzâde Ahmet Naci'dir. Dergi Babalık Matbaası'nda basılmıştır.

Derginin yazar kadrosu içerisinde Mehmet Nuri, Mithat Vehbi, M. Nedim, Said Ragıp, Naci Fikret ay-

Zeynel Abidin
Efendi

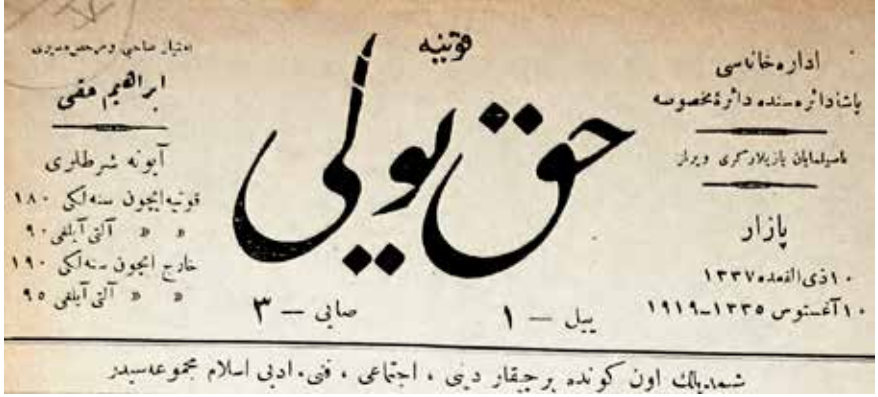
(1) İbrahim Hakkı Konyalı, Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Abideleri, İstanbul, 1967, s. 332.

(2) Tarık Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasal Partiler, c. II. İstanbul, 1999, s. 266.

(3) Ali Birinci, Hürriyet ve İtilaf Fırkası, İstanbul, 1990, s. 40.

(4) Tunaya, age, s. 295. Zeynelabidin Efendi'nin mebusluğu Konya basını ve halkı tarafından da yakından takip edilmiştir. Bu dönemde çıkan bir haberde; "*Vilayetimiz merkez sancağı mebuslarından faziletli Şeyh Abidin ve Hadimli Mehmet ve Ereğlilî Müftüzade Salim Efendiler dünkü pazartesi günü şimendifere rakiben ve darsaadete müteveccihen hareket etmişler ve birçok ahali tarafından teşyi edilmişlerdir. (uğurlanmışlardır) Mebuslardan Akşehirli Kürt Hacı Mustafa Efendi dahi mezkur kazadan bunlara refakat edecektir. Cenab-ı Hak cümlesine selamet ve muvaffakiyet ihсан buyursun*" ifadeleriyle mebusların şehirden ayrıldıkları duyurulmaktadır. Konya Gazetesi, 4 Teşrin-i Sani 1334. (4 Kasım 1918)

(5) Caner Arabacı, Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri 1900 – 1924, Konya 1998, s. 524-525.

Hak Yolu, başlık ve künyesi

rıca Nakşibendi Şeyhi ve Konya mebusu Zeynelabidin Efendi bulunmaktadır. Zeynelabidin Efendi'nin dergide makale yazacağı ilk sayının sekizinci sayfasında şöyle duyurulmaktadır; "Gelecek nüshamızdan itibaren Meclis-i Ayan azası kiramından üstad ululazm Zeynelabidin Efendi hazretlerinin bir eserlerini tefrikaya başlayacağız. Karelerimizin dikkatle takip etmelerini ehemmiyetle tavsiye ederiz." Zeynelabidin Efendi'nin yazılarının yayımlanacağına dair duyuru yapılması Zeynelabidin Efendi'nin Konya üzerindeki etkinliğini ortaya koymaktadır.

II. Meşrutiyet ile birlikte ulema yeni rejimin İslam şeriatına uygunluğu üzerinde sayısız yazı kaleme alarak yeni rejime destek vermiştir. Şeyhülislamıardan Musa Kazım Efendi (1897-1930) İslâm'da *Usûl-i Meşveret ve Hürriyet* adlı risalesiyle ilk desteği vermiş ardından ulema şeriatın meşrutiyetin esası olduğunu vurgulamıştır. Dergünizade Hasan Rıza Efendi, Kolcalı Abdulaziz Efendi, Mehmet İzzet Efendi gibi isimlerin yayınladıkları risalelerin yanı sıra Beyanül Hak Sırat-ı Müstakim ve Volkan başta olmak üzere çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanan çok sayıda makalede meşrutî idarenin şeriatla uygunluğu savunulmuştur⁽⁶⁾.

Zeynelabidin Efendi bu doğrul-

tuda 31 Temmuz 1335 (31 Temmuz 1919) tarihinde "İslamiyet ve Meşrutiyet" başlığı altında bir makale neşretmiştir. Dergide ikinci makalesini ise bu yazının devamı mahiyetinde olan 10 Ağustos 1335 (10 Ağustos 1919) tarihli nüshasında neşretmiştir. Bu makalesinin başlığı "Hükümet-i Meşruta Şer'i Şerife Muvaffak mıdır, değil midir ?" adını taşımaktadır. Zeynelabidin Efendi de bir Osmanlı aydını olmanın verdiği sorumlulukla halka anlaşılabilir şekilde ağır bir dil kullanmadan meşrutiyetin mahiyeti hakkında bilgiler vermiştir. Zeynelabidin Efendi'nin bu makalelerinden meşrutî idareyi İslâmî referanslarla açıklayarak bir şurayı ümmet olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır. O günkü siyasal yaşam ve tartışmaları açısından önemli olan bu makaleleri aşağıya aktarıyoruz.

İSLAMİYET MEŞRUTİYET HÜKÜMET

Toplu olarak yaşaması zaruri olan insanların yiyecek ve giyecek gibi şeyleri elde etmeleri ve içinde oturacak evleri kurup yapmaları herhalde yardımlaşmaya ve birbirine yanaşmaya bağlıdır.

Bundan dolayı aralarında çıkacak kavgayı ayırmak ve münazaayı kestirmek (çekişmeyi bitirmek) düşmanın gelmesi umulan sınırları beklemek askeri giydirip hazırlamak milletin malını saklamak memleket işini düzeltmek için bir padişaha söz

(6) M. Şükrü Hanoğlu, Meşrutiyet, TDV. İslam Ansiklopedisi, XXIX. cilt, Ankara, 2004, s. 392.

vererek bir hükümet yapıp kurmalarını lazım gelir. Bu hükümet ya hükümet-i mutlaka olur. Ya hükümet-i meşruta olur. Hükümet-i mutlaka şartsız bağısız bir hükümet demektir.

Bu hükümet milletin icra edeceği kanunları nizamları kendi kendisine yapar. Kimseye danışmaz. Millet ile müşavere etmez. Millete hesap vermek istemez. Kimseden korkmaz. Kimseyi tanımaz. Milletten istediği kadar vergi alır. İsteddiği kadar memur kullanır. Milletin paralarını boş yere harcanır. İsfraf eder. İki adamın bir araya toplanmasına razı olmaz. Bir cemiyet ve bir dernek gördü mü derhal dağıtır. Milleti kasıp kavurup köle gibi kullanır bir hükümettir. Çoktan beri bizim hükümetimiz de bu rengi almış ve bu kılığa girmişti.

Hükümet-i meşruta başıboş bırakılmayacak millet tarafından bir takım şartlar ve bağlar ile bağlanmış bir hükümet demektir. Yani millet tarafından birçok şartlar koşulmuş ve şartlar birer birer sayılarak bu şartlara göre yürür isek sana öyle itaat ederiz diyerek hükümetle mukavele yaptıkdan sonra söz vermiş olan hükümettir.

Bu hükümet yapılan mukaveleyi gözetip tanımaya ve harice çıkmamaya mecburdur. Hiçbir vakit kendi keyfiyetine göre yoruma hakkı yoktur. Daha kolay ve daha açık anlaşmak için burada bir misal bir örnek getirmeyi münasip gördüm.

Mahallemizde veyahut köylerimizde camii-i şerif veya çeşme gibi hayrata sarf olunacak paralar bulunur. Bu paraları çoğaltmak ve yerli yerine sarf etmek için bir memur lazımdır.

Bu memuru o mahallenin veyahut o köyün ahaliyi tayin edecek. Şimdi iki memur düşünelim. Birinin memuriyeti memuriyet-i mutlaka diğeriinki memuriyet-i meşruta olsun.

Bunların hangisi iyidir hangisi kötüdür ayıralım. Hükümeti de buna göre karşılaştırıp iyisini kötüsünü

bilmiş olalım.

Ahali içlerinden bir adama hiç şart koşmaksızın seni bu paraya memur yaptık hadi kullan deyip o adamı salık bıraksalar bu memur istediği gibi yapar. İşine kimseyi karıştırmaz ve kimseye danışmaz. Keyfine göre alır verir yapar.

İşte bu memuriyet memuriyet-i mutlaka olur. Bizde ahali o memuru tayin ederken birçok şartlar koşup şartları da mesela bir adama iki yüz kuruştan yukarı para vermemek yüz kuruş aylıkla bir tahsildar kullanmak kendi de üçyüz kuruştan artık aylık almamak. Evvela yılbaşında hesap görüp artık ve eksiyi sormak katiiyen yaptığımız mukaveleye göre iş yapıp yapmadığını arkadan arayıp taramak ve gözetip tanımak yani gözetiminde bulundurmak⁽⁷⁾ ve eksik sandıkları işten sormak⁽⁸⁾ verdiği cevabı beğendikleri halde senin işin iyi imiş biz yanlış sanmışız haydi işine bak⁽⁹⁾ demek ve şayet verdiği cevaptan bu memuriyeti yapamayacağını anlarırsa sen bu işin adamı değilsin⁽¹⁰⁾ denilir. Derhal memuriyetten çekilmek üzere beş kişiden toplanma bir meclis yapmak ve böylece bu meclise itaat etmek diyerek sayıp memur olacak adama şu şartlarla bağlanarak teklif olunan memuriyeti kabul ettiği halde bu memuriyet memuriyet-i meşruta olur.

Yani birtakım şartlarla bağlanmış memuriyet demektir. Bu memur mukaveleden harice çıkamaz. Arkasındaki meclisten korkar. O meclisi tanımamak yapamaz. Çünkü o meclisinde arkasında o meclisi intihab eden ahali vardır. O meclisi tanımak o ahaliyi tanımak demektir. Ahali intihab ve tayin ettiği meclisi zaruri muhafaza eder. Eğer muhafaza etmez kuvvet de vermezse o memur günün birinde o meclisi tanımadığı

(7) Bu gözetmeye Meclis-i Mebusan'da hakkı murakabe derler ki gözetmek hakkıdır.

(8) Bu suretle sormaya istizah derler.

(9) Buna itimat denir. Sana emniyetimiz var haydi işine devam et demektir.

(10) Buna hedm-i itimat denir. Bu işin adamı değilsin. Onun için sana emniyetimiz yok demektir.

Hak
Yolu, 31
Temmuz
1919 sayılı
nüshası

Konya
Gazetesi
4 Teşrinî
sani 1334

gibi o ahaliye dayanıp güç yetirmeye kalkışır. Ve ahaliye de yavaş yavaş kuvvetinin altına alır. Memuriyeti de o zaman memuriyet-i mutlaka sırasına girer. Ve ahali kendi tayin ettikleri memurun esiri olur.

Yok.. Ahali o meclise kuvvet verir luzumunda yardım dahi edebilirse ittihab ettikleri meclisi o memur herhalde tanıır ve mukavele haricine

çıkamaz. Şuraya kadar söylediğimiz sözlerden memuriyet-i meşrutanın iyi birşey olduğu anlaşıldı. Çünkü memuriyet-i meşrutada işler hep ahalinin elinde olacak o memurun ahalden saklı bir işi olmayacak beğendiği yolda yürüyecek.

Memuriyet-i mutlaka ise bunun tamamen aksidir. Memuriyet-i meşrutaya benzeyen hükümet-i meşrutanın da iyi birşey olduğuna güzelce düşünüyorsak şüphemiz kalmaz. Ancak görülecek hükümet-i meşrutaya şer'i şerife göremidir değilmidir? İnceleyip aramak lazımdır.

HÜKÜMET-İ MEŞRUTA ŞER'İ ŞERİFE MUVAFFAK MIDIR, DEĞİL MİDİR?

Şeriat-ı İslamiye toplu bulunan insanların başıboş durmasını muvaffak-ı maslahat görmediğinden yola gitmek için bir araya biriken kimselerin bile içlerinden birini (11) baş tutar yapmalarını ve işleri daha düzgün gitmek için azıklarını da arkadaşlarından birinin yanına toplayarak kendilerine bir çekidüzen vermelerini emir buyurmuştur. Hakikaten insanların cümlesi birbirine denktir. Ve birbirine karşı takvadan başka (12) bir fazlı ve şerefi yoktur. Ve cümlesi adem oğlanıdır (13). Ve adem de topraktan yaratılmıştır. İnsanlar diğerine itaat için söz vermedikçe kimse kimseye bihak hakım olamaz. Ve kendi işlerinin güzelce görülüp düzgün gitmesi için bir kimseye yine kendi rızalarıyla baş eğmedikçe kimse kimseye hakkıyla baskı yapamaz. Fakat yine kendi menfaatimiz ve kendi hizmetimiz için bir imama biat etmeyi yani itaat edeceğine dair rızasıyla imama itaati üstüne lazım kılmayı şer'i şerif Ahmedî üzerimize vacip kılmıştır. Resulullah sallallahu

(11) Üç kişi yolculuğa çıktığı zaman içinizden biri başkan olsun. Camiüssağir/İmam Suyuti.

(12) Bak! Çünkü sen kırmızı ya da siyah olmakla hayır bulacak değilsin. Senin üstünlüğün ancak takva sahibi olmaktır. Camiüssağir.

(13) Bezzaz, Huzeyfe'den nakledilen bir senetle rivayet etti; Hepiniz Ademoğullarınız, topraktan yaratıldınız. Şerhumişkatülmesabih.

aleyhi vesellem efendimizin irtihal-lerinde Ashab-ı Güzin hazeratı defninden evvel bir kimseye biat edip söz vermek işiyle meşgul oldular. Ve Sıddık-ı azam radiyallahu anh hazretlerine biat ettikten sonra Cenab-ı Resulullah sallallahu aleyhivesellem efendimiz, “Boynunda biatı olmayan yeni bir halifeye söz vermeyen kimse cahiliyet ölümü ile ölür⁽¹⁴⁾. Ve zamanın halifesini imamını bilmeyerek ölen kimse cahiliyet ölümü ile ölür⁽¹⁵⁾. Ve sultan yeryüzünde Allah’ın himayesidir. Sizden biriniz sultanın hükmü varmayan bir memlekete varırsa herhalde orada oturmasın”⁽¹⁶⁾ buyurmuştur. Ve şu deliller ile bir imama biat etmenin vacip olduğu belli olmuştur. Ve bu babda birçok deliller daha var ise de sözü uzatmamak için söylemekten vaz geçtim.

İmama biat edip söz verirken şart koşmak ve şart ile söz vermek şer’an lazım mıdır değil midir? Herhalde şart koşmak ve şart ile söz vermek lazımdır. Şer’i mukasada da hükmü şeriata muhalif olmadıkça imama itaat vaciptir⁽¹⁷⁾. Ve sultanın emri ancak şer’i şerife muvaffak ise tenfiz ve icra olunur. Değil ise olmaz⁽¹⁸⁾ denmiştir. Ve risaletpenah sallallahu teala aleyhi vesellem efendimiz⁽¹⁹⁾ Allah’ın rızası olmayanlarda hiçbir kimseye itaat yoktur. Ancak itaat Allah’ın razı olduğu şeylerdedir. Ve Halik teala vetekaddes hazretlerinin rızasına muhalif olan şeyde mahluka itaat etmek caiz değildir⁽²⁰⁾ buyurmuştur. Şu beyan ettiğimiz delillere göre vereceğimiz sözü yapacağımız

biatı şart koşarak verip yapmamız şer’an caiz olduğu şöyle dursun belki üzerimize lazım olduğu da belli oldu. Asr-ı Saadet’ten beri kurulan İslam hükümetleri hep hükümet-i meşrutadır. İçlerinden bazı padişahların güç yeterlik yapıp zorlayarak halkı susturması ve kendi gönlüne keyfine göre bir hükümet meydana getirmesi İslam hükümetlerinin meşruta olmasına zarar vermez. Bu babda koşağımız şart ve yapacağımız mukavele kısa olsa da olur. Allah’ın razı olduğu şeylerle bizim için iş yapmak şartıyla sana söz verip biat ettik demek gibi veyahut uzun uzadıya şartları birer birer sayarak unutulmaması için bir deftere yazdıktan sonra şu şartlara göre yürümek üzere sana itaate söz verdik ve biat ettik demek gibi.

Böylece biat olduktan sonra biat olunan zatın padişahın o şartlara göre yürümesi ve biat edenlerin bu zata itaat edip ve boyun eğmeleri vacip olur. Müslümanların yaptıkları şarta ve ettikleri mukaveleye riayet etmeleri⁽²¹⁾ lazımdır. Böyle şart ile söz verilen adam şarta göre gitmez ve mukaveleye riayet etmezse verdiği sözü geriye alarak itaat etmemi demektir. Şu halde şarta göre yürüyüp yürümediğini aramak ve gözetip tanımak söz veren adamların hakkıdır. Aramazlarsa peşine düşmezlerse şarta göre yürüyüp yürümediğini de bilemezler. İşte milletin bu gözetmek ve tanımak hakkına hakkı murakabe tabir olunur. Yani milletin hükümeti gözaltında buldurmak hakkı demektir. Millet hatıra gönle riayet etmek veya korkaklık yapmak dolayısıyla bu hakkını hükümete karşı yapamaz ise hükümet de birçok yolsuzluklar meydana gelir ve belki de meşrutiyete bile zarar dokunmaya başlar. Neden şarta göre yürümüyorsun? diyerek sorulmayacaksa şart koşmanın da hiçbir faydası olmaz.

(14) Bir kimse biat etmeden ölürse cahiliye ölümü ile ölür. Mişkatülmesabih.

(15) Bir kimse zamanının imamını bilmeden ölecek olursa cahiliye ölümü ile ölmüştür. Şerhuakaidinesefiye.

(16) Sultan yeryüzünde Allah’ın gölgesidir. Sizden biri sultanın olmadığı bir beldeye girerse ona kesinlikle inanasın. Ebu Şeyh Enes / Elcamiüssağir.

(17) Şeriat hükmüne muhalif olmayan şeylerde imama itaat vaciptir. Şerhu Mekasid.

(18) Sultan emreder. Gerçek şu ki şeriata muvafik olduğu zaman infaz edilir. Yoksa edilmez. Eşbah dürrümühtar.

(19) Allah’a isyan konusunda hiçkimseye itaat yoktur. Ancak marufata itaat vardır. Camiüssağir.

(20) Yaratıcıya isyan varken yaratıklara itaat edilmez. Ahmed bin Hanbel/Camiüssağir.

(21) Müslümanlar yaptıkları şartlarına bağlıdır. Ebu Hureyre’den camiüssağir.

Mehmet Ali UZ

MAZLUMZADE HACI OSMAN EFENDİ

Halil İbrahim Sayar Bey’le işyerinde röportaj yaparken bir ara yanımıza Mehmet Ortaer Bey geldi. O da doksanına merdiven dayamış, Konya çınarlarından birisi. Bazı hatıralarını anlattı. Bir hatırası Mazlumzade Osman Efendi ile ilgili.

Mazlumzade Hacı Osman Efendi, eli kalem tutan bir insan. Meşrik-i İrfan gazetesinin sahibi ve başyazarı. Delibaşı olayına adı karıştığı için idam edildi. Onun hayatı ve soyu hakkında fazla bilgiye sahip değildik.

Mazlumzade Osman Efendi, Mehmet Ortaer’in dedesinin kardeşi imiş. Köklü bir aileye mensupmuş. Medrese tahsili yapmış. Bir ara Yüksek Mezarlık’ın karşısında kız kardeşinin bir tarlası varmış. Kız kardeşinden burayı değirmen yapacağım diye istemiş. Sonra bir miktar, kredi almak için bankaya müracaat etmiş. Bankaya gittiğinde de, **“Adın ne?”** diye sormuşlar. O zamanlar soyadı yok, o da, **“Haksızın Osman”** deyince bankacı, **“Canım böyle unvan mı olur, adımı Mazlumzade Osman Efendi diye değiştir de istediğin krediyi verelim”** demiş. O gün adını bankada, **“Maslumzade Osman Efendi”** diye yazmışlar. O günden sonra Osman Efendi’nin adı. **“Mazlumzade Osman Efendi”** olmuş.

Bahsi geçen yerde bir değirmen olduğunu hatırlarım. Bu değirmen Osman Efendi’nin yaptırdığı değirmen mi bilemiyorum.

Delibaşı olayına adı karıştığı için, milli kuvvetler Konya’ya gelince Osman Efendi kaçıp izini kaybettirmiş. Fakat kardeşine Osman Efendi’nin yerini bildirmesi için çok eziyet etmişler. Osman Efendi, dayanamamış emniyet güçlerine teslim olmuş. Yargılandıktan sonra idama mahkûm olmuş. Mahkeme kararı infaz edilmiş. İdam edildikten bir gün sonra da af çıkmış. Kaçanlar kurtulmuş.

Sarraf Ali Arısoy, Mazlumzade Osman Efendi’nin oğlu imiş. Aile sonradan Arısoy soyadını almış. Avukat Sezai Arısoy da (1929-1990) Osman Efendi’nin torunu imiş. Maalesef Konya’da böyle köklü aileler unutulup gitti. Hangi ailelerin kimlerle devam ettiği tesadüfen ortaya çıkıyor. Bu bakımdan özellikle seksen yaşın üzerindeki insanların hatıraları kayıt altına alınmalıdır.

Halil İbrahim SAYAR ve Av. Mehmet Ali UZ.